

Vakıf Kaynaklı Eserlerin Restorasyonu, Teşhir ve Tanzimi

Rıza KOÇ

Es, Es, ve Müz, Gn. Md.lüğü
Anıtlar ve Restorasyon
Daire Başkanı

II. Vakıf Haftası nedeniyle düzenlenen sempozyumda bana ayrılan süre içinde, menşeleri vakıf kaynaklı olan ve Bakanlığımız hizmetlerinde kullanılan bir kaç eserin restorasyonu ve teşhir-tanzimi konusuna değinmek istiyorum.

Yurdumuz birçok defalar çeşitli vesilelerle belirtildiği gibi, dünya üzerindeki konumu olarak çok çeşitli medeniyetlerin kültürel ve tarihi değerlerini bir arada bulunduran ülkedir.

Bu medeniyet ürünlerinin yansısıra tabiatın oluşturduğu harika görünüm, bir başka ve daha alışılmış anlatımıyla tabiat güzellikleri, insan ürünü olan kültür zenginlikleriyle bütünleşmektedir.

Bakanlık olarak amacımız ve görevimiz bizden önceki nesillerden kalan kültür mirasını dünyaya ve gelecekteki nesillere koruyarak onararak çağdaş kullanışlarla yaşatarak aktarmaktır.

Bu unsurları çevre kullanımı ve planlaması ile bütünleştirmeyi hedef alan, bu tür çalışmalar Genel Müdürlüğümüzce Türkiye genelinde sürdürülmektedir.

Genel prensipleriyle aynı konularda restorasyon çalışmaları yapan Vakıflar Genel Müdürlüğünün bu tür faaliyetleri yakından izlenmektedir.

Bu maksatlarla menşeleri vakıf olup, her türlü bakım, onarım ve teşhir-tanzim hizmetleri Bakanlığımızca gerçekleştirilen Kayseri Hunat Hatun Medresesi, Tokat Gök Medrese ve Afyon Gedik Ahmet Paşa Medresesini örnek çalışma olarak takdim etmek uygun olacaktır.

Genel olarak her üç yapıda inşa edildikleri tarihten günümüze kadar oldukları gibi gelemişler, doğal afetler ve geçen zamanın yıpratıcı etkisi nedeniyle tahrip olmuşlar ve hatta bazı kısımları yok olmuştur.

Tarihi ve mimari değeri tartışılmayacak değerdeki bu yapılar, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile Genel Müdürlüğümüz işbirliği sonucu kültür hizmetlerinde kullanılmak üzere Bakanlığımız hizmetlerine verilmiştir.

Genel Müdürlüğümüz teknik elemanlarımız bu eserlerin restorasyon öncesi araştırma ve proje hazırlıkları planlı bir şekilde yürütülerek, eseri tanıtacak kadar plan, kesit, görünüş ölçüleri alınmış, gerektiği hallerde eserin vaziyet planı ve çevreyle olan ilişkileri tespit edilmiştir. Gereklili fotoğraflar çekilmiş, ayrıca kitabe, rölief gibi yerlerin istampajları çıkarılmıştır. Bütün bu tespitler, eserin o günkü durumunu ortaya koyacak şekilde yapılmıştır. Eserin halihazır durumunun tespit edilmesinden sonra yeni fonksiyonu için araştırmalar yapılmış, bu araştırmalar sonucunda rölöve, restorasyon ve fonksiyon projeleri hazırlanmıştır.

Hazırlanan bu projelerin tasdikini müteakip restorasyon çalışmalarına geçilmiştir.

Restorasyon ve teşhir-tanzim çalışmalarına geçilen yapılardan :

1 — KAYSERİ HUNAT HATUN MEDRESESİ :

Anadolu Selçuklu Devletinin Büyük Sultanı I. Alaâddin Keykubat'ın zevcesi II. Gıyasedin Keyhüsrev'in annesi Hunat Hatun tarafından yaptırılmıştır. Zamanında medrese olarak kullanılan yapı, camii, hamam ve türbeden oluş-

şan Hunat Hatun Külliyesinin bir parçasıdır. Mimari yapısı ve izlerinden 1200 lü yıllarda yapıldığı sanılmaktadır.

Anadolu Selçuklu Mimarisinin "Açık avlulu, iki eyvanlı tipinin" en iyi örneklerindedir.

Hunat Hatun Medresesinin restorasyonuna başlanıldığı zaman çatısı akan, odaları rutubet kokan ve giriş kapısı bozuk olan yapının toprakla kaplı çatısı temizlenmiş ve çatı taş döşeme ile sağlam duruma getirilmiştir. Çatıda mevcut olduğu sanılan dendanlerin orijinaline rastlanamadığından ve bununla ilgili tamamlayıcı bilgilere rastlanmadığından maalesef var olduğu bilinen bu dendanler yapılamamıştır.

Ayrıca, odalarının nem koktuğunu ve burarlarda eser sergilenemeyeceğinden, dış beden duvarlarının çevresinde zamanla dolduğu anlaşılan toprak dolgu temizlenmiş, çevre drenajı ve taş döşemesi yapılarak nem sorunu da halledilmiştir. Orijinal giriş kapısı da tamamlanmıştır. Odalarda ve dış beden duvarında meydana gelen çatlaklar ve tahribatlar çağdaş restorasyon ilkelerinin ışığı altında aslına uygun olarak restore edilmiştir.

Restorasyon çalışmaları tamamlanan yapının teşhir-tanzim projesine uygun çalışmalara geçilmiş, medresenin devrinin özelliklerini taşıması birinci derecede teşhir edilecek yapının kendisi olması hususu dikkate alınarak mimarisini olumsuz etkilemeyecek bir sergileme düzeni getirilmiştir. Yapının mimari karakterini bozmayacak nitelikteki bu sergileme çalışmalarında karşımıza ısınma problemi çıkmış ve maalesef bu sorun halledilememiştir. Bugün Genel Müdürlüğümüzün bu durum büyük problemidir. Sonuç olarak bu yapı ile ilgili restorasyon ve teşhir-tanzim çalışmalarında çatı dendanleri ile ısınma problemi hariç, diğer bütün problemleri halledilmiş ve Etnoğrafya Müzesi olarak hizmete açılmıştır. Restorasyon ve Teşhir-tanzim çalışmaları için bugüne kadar 7.270.000.—TL. sarfedilmiştir.

2 — TOKAT GÖK MEDRESE :

1277 Yılında Muinittin Pervane Bey tarafından yaptırılan Gök Medrese uzun yıllar medrese olarak kullanılmış, daha sonra hastane olarak hizmet vermiştir.

Ortası açık avlulu 2 katlı, revak kemerleri Türk mavisi, patlıcan moru ve lacivert çinilerle bezeli Anadolu Selçuklu medreselerinin en güzel örneklerindedir. Selçuklular zamanında taşın çeşitli bitkisel geometrik motiflerle işlenmesinden oluşan mukarnas kavsaralı bir porteli mevcuttur.

Gök Medresenin restorasyonuna başlanıldığı zaman zemin kat odalarının büyük bir bölümü

zamanla toprakla dolmuştur. Toprakla dolu bu odaların var oluşunun anlaşılması üzerine büyük bir titizlikle araştırma hafriyatı sonucu odalar meydana çıkarılmıştır. Akan çatısı kiremitle değiştirilmiş, odalardaki nem sorunu çevre drenajı ile halledilmiştir. Bozulan çinilerin tamiri veya yenileri yapılmamış, olduğu gibi korunmuştur. Bu yapıda da yine halledilemeyen sorun ısınma problemidir. Yapının şehir merkezinde yer alması çevresinin zaman içinde çok kötü yapılarla çevrilmiş olması büyük kamulaştırma problemleri doğurmuş, zaman içinde çevredeki bu salaş yapılar kamulaştırılıp temizlenerek medresenin çevresi yeşil alan haline dönüştürülmüştür. Daha sonra fonksiyon projesine uygun olarak teşhir-tanzim çalışmalarına geçilmiştir. Esas amaç binanın kendisinin korunması ve teşhiri ilkesinden hareketle, mimari karakterine uygun teşhir düzeni tamamlanarak Tokat Müzesi olarak hizmete açılmıştır. Restorasyon ve teşhir-tanzim çalışmaları için bugüne kadar toplam 15.100.000 TL. sarfedilmiştir.

3 — AFYON GEDİK AHMET PAŞA MEDRESESİ :

Osmanlı Sadrazamlarından Gedik Ahmet Paşa tarafından Karamanoğulları üzerine yapılan seferin dönüşünde Hicri 882-Miladi 1477 yılında Mimar Ayaz Ağaya yaptırılan külliyenin bir parçasıdır.

Orta avlu etrafında sütunlu revaklar, odalar ve eyvandan oluşan 26 kubbeli medrese, devrin tipik özelliklerini yansıtmaktadır.

Medresenin ve caminin mermerleri İscihisar'dan, tuf olan kaplama taşları Ayazın Köyünden getirilmiştir.

Gedik Ahmet Paşa Medresesinin restorasyonuna başlanıldığı zaman çatısı, beden duvarları, yer döşemeleri ve kubbeleri çok kötü durumda ele alınmış, öncelikle çatı ve kubbelerin onarımı yapılmış, daha sonra beden duvarları ve yer döşemeleri sırayla halledilmiştir. Yapının çevresinde bulunan ve yapıyı çok kötü bir şekilde etkileyen salaş yapılar kamulaştırılmış ve medresenin bahçe teşhirine geçilmiştir.

Restorasyon çalışmaları tamamlanan yapının teşhir-tanzim çalışmalarına başlanılmış, yapı karakterine uygun olarak halen teşhir-tanzim çalışmaları sürdürülmektedir. 1985 yılında Türk ve İslâm Eserleri Müzesi olarak hizmete açılacaktır. Restorasyon ve teşhir-tanzim çalışmaları için bugüne kadar 17.000.000.— TL. sarfedilmiştir.

SONUÇ OLARAK

1. Yukarıda restorasyon ve teşhir-tanzim çalışmalarını izah ettiğimiz yapılar; Genel Mü-

dürlüğümüze aslına uygun olarak restore edilip, yapı karakterini bozmayacak şekilde teşirtanzimi tamamlanarak, hem yapı korunmakta, hem de müzecilik faaliyetleri sürdürülmektedir.

2. Bu tür yapıların müzecilik hizmetlerinde kullanılmalarından dolayı ısı, ışık ve nem problemleri ile karşılaşmış, bunlardan ışık ve nem sorunu halledilmiştir. Isınma problemi ise halen bir sorun olarak devam etmektedir.

3. Bu tür yapıların cephe taş duvar yüzeylerinin temizlenme problemi de bugün halledilmiş

değildir. Bu konunun mutlaka halledilmesi gerekmektedir.

4. Piyasada zamanla azalan kalifiye ustaların yerlerine yenilerinin yetiştirilmesi mutlaka gereklidir.

5. Ata Yadigarı Eski Eserlerimizi onarak çağdaş kullanımlarla yaşatılmaları hususunda Vakıflar Genel Müdürlüğü ile her zaman iş birliğine hazır olduğumuzu bildirir, teşekkürlerimi sunarım.